
ȘCOALA VASLUIANĂ ÎN PRIMUL DECENIU DUPĂ MAREA UNIRE

Melania IONESCU*
Nicolae IONESCU**

Cuvinte cheie: școli, profesori, război, educație, Vaslui.

Keywords: schools, teachers, war, education, Vaslui.

Abstract

The school, army and church have had a major contribution to the promotion of the cultural unity and conscience of the Romanian nation. In the year of the Great Union Centenary, we distinguish the changes from the educational area, generally speaking, the one from Vaslui, in particular, in the first years after this important moment in the national history.

Two big problems have been outclassed by the Romanian School after 1918: the integration of the four educational systems of the old historical provinces and the school's connection to the new needs of the time, the country's modernization and industrialization. Spiru Haret's system has been continued and improved, adjusting it to the conditions of Greater Romania.

Many schools have been founded in the villages and communes of Vaslui, also industrial and all-girls high schools and classical education has been simplified. At the same time, the technical school has been significantly improved for providing workers to the factories that were being built in the country at the time.

*„Cum arată astăzi școala, așa va arăta mâine Țara”
(Spiru Haret)*

Școala, armata și biserica au avut o contribuție majoră la promovarea conștiinței, identității și unității culturale a neamului românesc. În anul Centenarului Marii Uniri, se cuvine să evidențiem transformările din domeniul învățământului, în general, al celui vasluian, în special, în primii ani după acest moment cardinal din istoria națională.

Cu 1918, țara noastră intra într-o nouă fază a dezvoltării sale, înregistrându-se o înflorire culturală remarcabilă, care a pus în valoare rosturile unui neam conștient de originea și menirea sa. Noua Românie făurită prin reunirea provinciilor, a însemnat în același timp reformarea societății, lărgirea cadrului democratic.

Înlăturarea barierelor politico-naționale a permis accesul larg la valorile culturii românești, permițând contribuția neîngrădită a energiilor tuturor provinciilor. Numeroase personalități au elaborat opere originale de mare însemnătate, în diferite

*Profesor, Școala Gimnazială „Alexandra Nechita” Vaslui.

**Prof. dr., Liceul Teoretic „Mihail Kogălniceanu” Vaslui.

domenii ale științei, tehnicii și culturii, în „mișcarea de idei” din anii interbelici, contribuind la integrarea mai activă a spiritului românesc în cultura europeană și universală. Se răspundea unui deziderat înțeles și formulat ca atare în acea perioadă „...mai ales acum, după integrarea politică, toate națiunile încearcă să vadă ce vrem să fim și ce loc voim să ocupăm în istoria lumii” - sublinia Simion Mehedinți la încheierea discursului de recepție de la Academia Română, susținut la 6 iunie 1920¹.

Dezvoltarea învățământului, sub aspect calitativ, a răspuns unor necesități izvorâte din consecințele naționale, și, în același timp, din noile aspirații ale păturilor de jos. „La reluarea vieții publice după război - remarca cunoscutul om al școlii, Constantin Kirițescu - România crescuse nu numai în întindere prin încorporarea celor trei provincii surori, ea crescuse și în adâncime. Marile reforme agrare și politice au zguduit organismul nostru social și au chemat la viața publică masele adânci ale populației (...). Apariția pe scena vieții publice a maselor țărănești s-a manifestat printr-o sete de școală, necunoscută până atunci, și nu numai de învățatură elementară, necesară țăranului pentru a se descurca în nevoile vieții cotidiene, pe care o dădea școala primară, dar se impunea și o cultură superioară care deschidea drumul spre rolurile de conducere. „Noi vrem pământ!” fusese tragicul lait-motiv al țăranilor înainte de război.

După 1918, țăranimea înstărită prin reforma agrară din 1921, striga: „Dați-ne școală!” și această revendicare nu era un capriciu, o modă. Instinctiv, țăranul a priceput că participarea lui la viața de stat, hărăzită prin reforme, nu poate să devină realitate decât prin școală. La această formidabilă presiune de jos în sus s-a asociat o puternică și conștientă acțiune corespunzătoare pornită „de sus în jos”².

Învățământul de toate gradele a cunoscut o dezvoltare fără precedent pe întreg cuprinsul țării, constituind o componentă importantă a întregii vieți culturale și a continuării procesului de modernizare a societății românești. În pofida menținerii unor dificultăți materiale, un număr mai mare de copii din toate provinciile românești, inclusiv din rândul minorităților au putut urma diferite forme de învățământ. La aceasta a contribuit și spiritul în care s-a realizat Marea Unire (lipsa șovinismului și tendințelor de răzbuire), concretizat în legislația referitoare la învățământul de toate gradele și profilurile. *Legea pentru învățământul primar al statului și învățământul normal primar din 1924* a dat școlii primare o organizare unitară și, totodată, a consfințit dreptul minorităților de a studia în limbile lor materne. Au urmat alte legi referitoare la învățământul liceal, industrial, profesional, la învățământul pentru adulți, la învățământul universitar etc.

Numărul școlilor a crescut, datorită frecventării cursurilor de tot mai mulți copii. Nu s-a urmărit însă, realizarea unor obiective competitive în sine, ci s-a pus accentul pe realizarea unui învățământ selectiv, de calitate, în special în învățământul secundar și universitar. S-a vorbit mult despre moștenirea grea a analfabetismului din țara noastră. Într-adevăr, deși învățământul primar era obligatoriu, deși s-au organizat și

¹ Simion Mehedinți, *Caracterizarea etnografică a unui popor prin munca și uneltele sale*, în *Discursuri de recepție la Academia Română*, București, 1980, p. 140.

² C. Kirițescu, *Criza învățământului secundar și reforma liceului* (Prelegere susținută la 15 ianuarie 1928 în *Politica culturii, 30 de prelegeri și comunicări* organizate la Institutul Social Român, București, 1928, p. 198.

școli pentru adulți, rezultatele în direcția lichidării analfabetismului au fost slabe, atât din motive materiale, cât și din cauza unei anumite mentalități.

Este necesar, însă, să combatem aprecierile care s-au făcut în legătură cu înapoierea, „întunericul” în care a fost ținut poporul român de către cercurile conducătoare din perioada interbelică³. Nu s-a făcut tot ce era posibil, nu întotdeauna elementul românesc de la sate a fost sprijinit în măsură suficientă de stat, adesea, lucrurile au fost lăsate să meargă de la sine, chiar dacă numeroși învățători, profesori, înalți funcționari din ministerul de resort au depus eforturi remarcabile. S-au realizat progrese notabile, deși inegale la diferite niveluri de învățământ. Ar fi însă greșit, dacă nu chiar grav, să vorbim de analfabetism în general, fără să precizăm natura analfabetismului din țara noastră în raport cu același fenomen din alte zone ale lumii, mai mult sau mai puțin dezvoltate.

Este suficient să amintim aici valoarea culturii și civilizației populare românești pentru a înțelege că știința și neștiința de carte nu trebuie luate separat și judecate în sine. Această cultură, cu o viață spirituală bogată, cu tradiții adânci, diferențiază poporul român de alte popoare sau populații mai mult sau mai puțin analfabete din zone mai apropiate sau mai îndepărtate ale lumii.

Mai trebuie menționat că numărul învățătorilor din țară a crescut de la 13 600 în anul școlar 1918 - 1919 la aproape 48 000 în anii 1937 - 1938. Numărul școlilor secundare teoretice și tehnice a crescut în aceeași perioadă de la 186 la 825, ca urmare, în primul rând, a necesităților dezvoltării industriale, bancare, a nevoilor administrației etc.

Învățământul superior a înregistrat și el progrese însemnate în raport cu cerințele sporite, economico - administrative și cu noua etapă de dezvoltare a științei și culturii. Pe lângă universitățile din București și Iași, s-a integrat în viața culturală a statului român Universitatea din Cernăuți și s-a întemeiat noua Universitate românească de la Cluj, numită, din 1927, Regele Ferdinand I. S-au înființat treptat numeroase școli politehnice, academii comerciale, de arhitectură și s-a dezvoltat învățământul artistic. Statul și unele instituții sau persoane particulare au ajutat material învățământul, au încurajat elevii și studenții merituosi, chiar dacă o serie de probleme privind cazarea în cămine și masa la cantine nu și-au găsit o rezolvare corespunzătoare.

În primii ani după Marea Unire, s-au depus eforturi deosebite pentru înlăturarea urmărilor războiului, pentru reluarea în condiții normale a procesului de învățământ. Cursurile s-au desfășurat la Vaslui cu greutate, într-un local închiriat inițial în clădirea fostei cooperative „Prevederea”, iar, ulterior, în casele Seriany⁴. În octombrie 1918, a fost convocată conferința profesorilor „*pentru a examina situațiunea în care se găsește școala și condițiunile particulare în care ea funcționa*”. S-au discutat probleme privind lipsa manualelor, scumpirea lor, repartiția sarcinilor didactice și numirea dirigintilor de către directorul școlii.

³ Gh. Platon, V. Russu, Gh. Iacob, V. Cristian, I. Agrigoroaiei, *Cum s-a înfăptuit România modernă*, Iași, 1993, p. 332; vezi și I. Agrigoroaiei, D. D. Rusu, *Istoria românilor, Epoca contemporană*, Chișinău - Galați, 1992, pp. 109 - 111.

⁴ Gh. Stănescu, *Anuarul comemorativ al L.M.K din Vaslui pe anii școlari pe anii școlari 1890 - 1935*, Vaslui, 1935, p. 39.

În *Expunerea asupra situației județului Vaslui* din 1923 a prefectului Gh. Rășcanu, erau menționate 181 de școli primare și rurale, precum și o școală de fete la Zăpodeni. În comuna urbană Vaslui erau două școli primare de băieți cu 14 posturi, alte două pentru fete, cu 12 posturi, „două grădini de copii” care aveau câte un post, iar în cadrul învățământului secundar funcționau un gimnaziu, o școală normală, o școală profesională și o alta particulară, înființată de Societatea Ortodoxă a Femeilor Române, cunoscută sub numele de Liceul Ortodox de Fete, întemeiat în 1919. Există și o școală de meserii, în total fiind 11 unități de învățământ în acei ani, ceea ce însemna destul de mult, având în vedere mărimea localității⁵.

Se menționau și școlile de adulți care aveau un număr de 205 elevi. Se prezentau și unele date ce reflectau slaba preocupare pentru cuprinderea elevilor în școli. „*Astfel, din 22.164 recenzați de vârstă școlară erau înscriși în tot județul doar 15.744, (7.291 rămânând în afara școlii), iar în orașul Vaslui, din 2.096 recenzați, erau înscriși în școli 1.225, nefrecventând școala 422 băieți și 449 fete. Au fost situații când școlile se deschideau mai târziu sau își întrerupeau cursurile din cauza frecvenței reduse*”⁶.

Un loc important în cadrul învățământului vasluian l-a avut Școala normală „Ștefan cel Mare” (1919 - 1937), care avea misiunea să pregătească necesarul de cadre pentru dezvoltarea învățământului primar, în satele județului (învățători calificați). Unitatea, din varii motive, a funcționat de la 1 septembrie 1919 în localul Școlii nr. 1 de fete, în schimbul după-amiază, apoi, de la 1 septembrie 1920 la liceu, iar în decembrie 1923, mai ocupa partea dreaptă a localului fostului Gimnaziu „Kogălniceanu” care fusese construit pentru 160 de elevi, dar atunci învățau 500, pentru că funcționa aici și Școala de meserii. Tot în anul 1923, s-a început ridicarea noii școli pentru care Ministerul Instrucțiunii a dat 2.500.000 lei, iar 1.300.000 de lei s-au strâns din subvenții particulare. Cu multe greutăți Școala a fost terminată în 1926. Pentru internat a fost folosită temporar clădirea Școlii nr. 1. Destinul acestei frumoase clădiri a Școlii Normale este interesant. Aici a mai funcționat Gimnaziul comercial, apoi a fost cedată Ministerului Justiției care a folosit-o ca penitenciar, iar în zilele noastre, se află aici spitalul TBC.

Desigur, unitatea de referință a urbei a fost în continuare Gimnaziul „Mihail Kogălniceanu” Vaslui, înființat în 1890. Aglomerația și greutățile din Primul Război Mondial au perturbat serios cursurile, în special ale gimnaziului, pentru a se da posibilitatea refugiaților să-și susțină examenele. În anii 1917 - 1918 cursurile s-au desfășurat cu mari greutăți. Explozia depozitului de dinamită din 1918 a afectat clădirile școlilor din oraș, inclusiv localul liceului.

Întrucât în localul Gimnaziului „Mihail Kogălniceanu” funcționau, încă două unități de învățământ: Școala Comercială Elementară și Școala Normală „Ștefan cel Mare”, încep să apară discuții între directori. De altfel, lipsa de spații de școlarizare și de cadre calificate a fost resimțită acut în prima jumătate a secolului al XX-lea.

⁵ Gh. Rășcanu, *Expunerea asupra situației județului Vaslui*, 1923, pp. 29 - 32.

⁶ *Ibidem*.

În 1922, unitatea revine la condiția de gimnaziu, pentru ca din anul școlar 1924 - 1925, să redevină și să rămână liceu prin reînființarea claselor superioare. Prima promoție de absolvenți este menționată începând cu anul școlar 1926 - 1927⁷.

Pentru populația minoritară evreiască exista Școala primară „Assey-Tow”, absolvenții acesteia urmând în mare parte Liceul „Mihail Kogălniceanu”⁸.

După Marea Unire din 1918, învățământul din fostul județ Tutova a înregistrat progrese remarcabile, slujitorii catedrei ducând mai departe tradițiile luptei pentru propășirea neamului românesc. Astfel, învățământul preșcolar a cunoscut în perioada interbelică un ritm ascendent. Dacă în 1918 exista la Bârlad o singură grădiniță de copii, „Zânca Crăiescu”, în decurs de două decenii numărul unităților de acest gen a crescut la șase, al educatoarelor de la opt la 12, iar al copiilor de la 88 la 391⁹.

Învățământul primar continua să rămână segmentul de bază al școlii românești. Deși noile prevederi ale Ministerului indicau creșterea obligativității învățământului de la 4 la 7 clase, lipsa bazei materiale adecvate a făcut ca un număr mare de copii să abandoneze cursurile după primele clase.

Desigur, *Bârladul* era orașul cel mai dezvoltat din zonă cu o populație de peste 26.000 de locuitori și o tradiție culturală remarcabilă. Nu este de mirare că învățământul a înregistrat progrese deosebite. În anii interbelici, funcționau în urbe, șase școli primare de băieți și tot atâtea de fete cu peste 2.000 de elevi. Opt dintre ele, își desfășurau cursurile în localuri proprii, iar patru în locuințe închiriate. Amintim aceste unități de învățământ: Școala primară de băieți nr. 1 (str. Popa Șapcă), Școala primară de fete „Maria Șt. Gâlcă” (str. Ana Ipătescu), Școala primară de fete din Podeni (str. Dimitrie Cantemir), Școala primară de băieți și fete nr. 2 „C. Robu” (str. Al. I. Cuza), Școala primară de băieți și fete nr.3 (str. Petru Rareș, nr. 41), Școala primară de băieți nr. 4” Catinca Dobranici” (str. C. Hamangiu, nr. 18), Școala primară urbană nr. 5 de băieți și fete (str. Republicii nr. 141), Școala primară dublă (mixtă) nr. 6 „Cotu Negru”. Se adaugă Școala de aplicație și Școala primară israelită - română mixtă „Leizer și Ghizela Kaufman”¹⁰. Aceasta din urmă poate fi considerată prima școală mixtă din Bârlad care s-a format prin fuziunea în 1934, a școlii evreiești de băieți cu cea de fete, rezultând o unitate de învățământ unică într-o perioadă când școlile statului erau încă organizate pe sexe. Documentul de fuzionare a celor două instituții școlare fusese emis, la cererea Comunității Evreiești, de Ministerul Instrucțiunii, Cultelor și Artelor, Direcțiunea Învățământului Particular și Confesional¹¹.

Principalele probleme care trebuiau rezolvate de unitățile școlare bârlădene erau lipsa de mobilier, de material didactic, localuri adecvate, frecvența slabă ca urmare a condițiilor grele în care trăiau majoritatea copiilor, mai ales în cartierele mărginașe.

⁷ Nicolae Ionescu, Marin Moronescu, *Liceul Teoretic Mihail Kogălniceanu 1890 - 2010*, Editura Pim, Iași, 2011, p. 44.

⁸ *Apud* Paul Zahariuc, Lucian Lefter, *Vaslui. De la târg la oraș*, Editura PIM, Iași, 2014, pp. 239 - 250.

⁹ Oltea Rășcanu Gramaticu (coord.), *Istoria Bârladului*, vol. II, ediția a-II-a, Editura Sfera, Bârlad, 2002, p. 83.

¹⁰ *Ibidem*, p. 84.

¹¹ Paul Zahariuc, *Școala primară evreiască mixtă „Leizer și Ghizela Kaufman” din Bârlad (I)*, în ziarul „Obiectiv” - ediție de Vaslui”, din 17 decembrie 2013, p. 4.

Dezvoltarea rapidă a unor activități economice a dus la creșterea ponderii învățământului profesional, neglijat în mare parte înainte de 1918. La Bârlad, funcționau, după Marea Unire, patru școli profesionale, dintre care trei erau pentru fete: Școala de Industrie Casnică, Școala de Gospodărie Urbană, Școala Profesională de fete „Clotilda General Averescu” și Școala Industrială de Ucenici.

Concomitent s-a dezvoltat și învățământul liceal. Se constată o diversificare a acestuia. Alături de licee cu vechi tradiții - „Gh. Roșca Codreanu”, Școala Normală de băieți „Principele Ferdinand”, se afirmă și Liceul de fete „Iorgu Radu”, instituție menită să confere și fetelor posibilități de afirmare în domeniul pregătirii profesionale. Mai funcționa Liceul Industrial de fete, care provenea din Școala secundară profesională „Nicolae Roșca Codreanu”, înființată în 1901 și transformată în 1925, în Școala Normală de fete pentru ca în 1940 să funcționeze ca Liceu industrial de fete¹².

În oraș funcționa și un Liceu industrial de băieți, care provenea din Școala Inferioară de Meserii înființată în 1901 și transformată, în 1936, în Gimnaziul Industrial de băieți cu o durată de patru ani (cunoscut sub denumirea de Școala de Arte și Meserii). Liceul avea local propriu și ateliere adecvate pentru practică, favorizând absolvenților angajarea ca meseriași, atât pe raza orașului și în localitățile învecinate.

Dezvoltarea activităților comerciale a impus înființarea, în 1920, a unei școli comerciale cu o durată de trei ani, devenită apoi gimnaziu comercial. În 1926, a luat ființă Școala superioară de comerț, cu o durată de patru ani. Prin unificarea celor două unități, s-au pus bazele Liceului comercial cu 8 clase, sub patronajul Camerei de Industrie și Comerț a județului Tutova¹³. Absolvenții puteau ocupa funcții mărunte în comerț și în sectorul particular.

O instituție importantă de educație era și Școala Normală de băieți „Principele Ferdinand” care dădea anual promoții de învățători pentru lumea satelor. Distrugerile provocate de Primul Război Mondial și de cutremurul din 1940, au impus însă reparații îndelungate. Până în anul 1945, cursurile Școlii Normale au fost absolvite de 61 de serii, totalizând 1700 de învățători. Absolvenților li se elibera Diploma de capacitate pentru învățători, urmând să fie repartizați de Minister în satele din județul Tutova, cu un stagiu obligatoriu de cinci ani. Dintre cadrele didactice care au predat la Școala Normală amintim: poetul George Tutoveanu, Toader Angheluță, Nicolae Gaiu, Petre Todicescu (fost director al liceului), Virgil Apostoleanu, Stan Cucu, Cezar Ursu, Gheorghe Gâlcă (viitor prefect al județului Tutova)¹⁴.

Desigur, Liceul „Gh. Roșca Codreanu”, înființat în 1846, era principala instituție a învățământului bârlădean în perioada după Marea Unire. La reluarea cursurilor, în noiembrie 1918, clădirea era degradată. Directorul de atunci al Liceului, Ion Todicescu, a depus eforturi pentru refacerea ei. An de an, școala a scos promoții bine pregătite, din rândul cărora s-au ridicat cadre și personalități de valoare națională. Conform reglementărilor ministeriale, liceul a funcționat timp de șase ani cu șapte clase, pentru ca apoi să se revină la opt clase, reînființându-se și cele două secții: științifică și literară. Planul de învățământ a suferit ușoare schimbări. Pentru stimularea elevilor buni

¹² Oltea Rășcanu Gramaticu (coord.), *op.cit.*, p. 86.

¹³ Direcția Județeană a Arhivelor Naționale Vaslui (în continuare D.J.A.N. Vaslui), Fond *Liceul comercial de băieți*, Bârlad, dos. 5/1938, f. 8.

¹⁴ Idem, Fond, *Școala Normală de băieți*, Bârlad, dos. 16/1944, f. 184.

cu o situație precară, se acordau burse provenite atât de la stat, cât și din donații particulare, precum bursa „profesor Toader Angheluță”, bursa „Aristița Pârvan”, dăruită de istoricul Vasile Pârvan, în amintirea mamei sale, bursa „profesor Dumitru Ion Ghimuș”, bursa academician „Constantin Hamangiu” și altele¹⁵.

Cu ocazia aniversării a 70 de ani de la înființare, la propunerea lui Vasile Pârvan, fost elev al școlii, la 6 mai 1924, s-a colectat suma de 34.000 lei cu scopul construirii unui internat, proiect care nu s-a realizat, turnându-se doar fundația, din lipsa fondurilor. În 1954 se va construi pe această fundație spitalul TBC din oraș¹⁶.

În cadrul Liceului activau cele două societăți ale elevilor, societatea literar - științifică „Stroe Belloescu” și Societatea „Matematica bârlădeană”, ambele contribuind la consolidarea cunoștințelor dobândite la ore și la stimularea creativității tinerilor,

Excursiile școlare și activitățile culturale, intrate în tradiție, au contribuit la educația patriotică a elevilor. Liceul a fost vizitat în anii interbelici de diferite personalități ale vieții culturale: Nicolae Iorga, Constantin Angelescu, ministrul Învățământului, Nifon Criveanu, episcopul Hușilor, savantul Vasile Pârvan, C. Hamangiu și alții. În 1926 s-a constituit Asociația Foștilor Elevi ai Liceului „Codreanu”.

După 1918, înființarea unor licee de fete devine o necesitate obiectivă, inclusiv pentru orașul Bârlad. Fetele nu mai puteau fi îndepărtate de la unele forme de instrucție superioară. Prin urmare, Ministerul Educației Naționale a aprobat cererea unui grup de cetățeni bârlădeni, în frunte cu George Tutoveanu, de înființare a unui liceu de fete.

La 11 octombrie 1921, în condiții grele, se deschid cursurile, orele ținându-se după amiaza la Liceul „Gh. Roșca Codreanu” și în localul Școlii primare de băieți nr. 1. În urma unor eforturi considerabile din partea statului și a unor persoane particulare, s-au putut strânge fondurile necesare construirii unui edificiu care s-a inaugurat 15 ani mai târziu.

Disciplinele incluse în planul de învățământ erau asemănătoare celor de la liceele de cultură generală. În perioada interbelică, 838 eleve au absolvit această școală, dintre care o parte au urmat și cursurile universitare¹⁷.

Marea Unire din 1918 a avut consecințe profunde și asupra învățământului hușean. În urbea reședință a județului Fălciu - Huși, numită de scriitorul Virgil Caraivan „orașul bisericilor și școlilor”, se constituiau cercurile pedagogice cu tradiție până în zilele noastre. La 23 septembrie 1918, gimnaziul clasic „Anastase Panu” se transformă în Liceul de băieți „Cuza Vodă”, având prestigiul celei mai bune școli din localitate. Inaugurarea s-a făcut în prezența secretarului general al Ministerului Învățământului, Cădere Dumitru, și a directorului învățământului secundar, Cezar Papacostea. Ministrul acestui domeniu era cunoscutul geograf, Simion Mehedinți, iar primul director al noii instituții a fost Const. A. Holban¹⁸.

Evoluția Liceului „Cuza Vodă” era influențată în mare măsură de evenimentele politice și militare din prima jumătate a secolului al XX-lea. Unii directori și profesori conduceau formațiuni politice locale, iar cei mai mulți dintre ei ocupau această funcție

¹⁵ Cf. Traian Nicola, *Colegiul național „Gh. Roșca Codreanu” Bârlad*, Editura Sfera, 1996, p. 148.

¹⁶ *Ibidem*.

¹⁷ N. Iachim, *Contribuții la Monografia Școlii Generale de 10 ani nr.1 Bârlad*, Iași, 1971, p. 18.

¹⁸ *Apud*, Costin Clit, *Liceul teoretic „Cuza Vodă” din Huși - studiu monografic*, Editura Thalia, Vaslui, 2003, p. 42.

datorită afinităților politice, ceea ce în perioada interbelică devenise un obicei. Această instituție centenară a dat mari personalități culturii românești și universale. Unii savanți au învățat sau au predat la „Academia” de la Huși cum o numea marele psiholog Paul Popescu-Neveanu, fost elev al liceului: Mihai Ralea, Nicolae Hortolomei, Radu Cernătescu, Petre Constantinescu-Iași, Constantin Macarovici, Nicolae Gh. Lupu, Ion Gugiuman, Gh. Focșa, Petre Jitariu, Constantin Toma, Petru Ioan, Mihai Iancu etc.

Dintre profesorii liceului din perioada interbelică amintim: Ion Zelea Codreanu, Constantin Holban, Ștefan Bujoreanu, Constantin Enache, Mihai Bejenaru și alții.¹⁹

O altă unitate hușeană înființată în 1919 ca școală particulară a fost Liceul de fete „Elena Doamna” (Liceul „M. Kogălniceanu”), care funcționa temporar în casa lui Iorgu Berea, transformată după al Doilea Război Mondial în Spitalul de copii. În 1922 a fost construită o clădire nouă, cu 15 încăperi, din care șapte săli de clasă, iar în anul următor, a devenit liceu de stat. După 1948 a funcționat ca „școală medie” până în 1964, când s-a unit cu liceul „Cuza Vodă”. În 1919 ia ființă Școala Normală de Băieți, odată cu Seminarul, reînființat la 17 iulie, de episcopul Nicodim Munteanu, viitorul Patriarh al României. Totodată, funcționează în continuare și Liceul agricol, avându-l ca director, timp de 19 ani, pe inginerul Constantin Hogaș. În timpul său, s-a construit un nou local și s-a dat în folosință o crămă cu o vinotecă modernă pentru acea vreme.

O statistică realizată în 1935 de profesorul Petrea Ghenghea, directorul Școlii de băieți nr. 3, arată că la Huși existau trei școli primare de băieți, două școli de fete, două școli mixte, două grădinițe de copii, liceul de băieți, un liceu de fete, o școală comercială inferioară, o școală profesională de gradul I, o școală inferioară de arte și meserii „Ioan Corivan”, o școală de viticultură și o școală de cântăreți. Alte surse menționează clase de școală normală la Liceul „Mihail Kogălniceanu” și o școală normală de băieți, înființată în 1919²⁰.

Activitățile didactice în orașul dintre vii, beneficiau de o bună organizare teritorială, urbea fiind împărțită în cinci circumscripții școlare. Ce-i drept, atunci orașul era reședință de județ, având revizorat școlar, echivalentul inspectoratului școlar județean de azi.

În anii interbelici s-au succedat la conducerea Ministerului Educației Naționale, personalități de seamă din învățământul superior, îndeosebi din rândul partidelor istorice PNL și PNT, care au dus mai departe principiile reformei începută de Spiru Haret, precum: Constantin Angelescu (1920 - 1928), Ion Petrovici, Nicolae Costăchescu (1930), Dimitrie Gusti (1933), Petre Andrei etc. În minister a fost ca inspector general și Vasile Tănase, originar din comuna Delești, județul Vaslui.

Ministrul Constantin Angelescu a continuat spiritul haretian și a vizitat de mai multe ori județele Vaslui, Tutova și Fălciu, participând la inaugurarea unor construcții școlare sau la diferite congrese ale învățătorilor. Era însoțit de inspectorii generali, Vasile Pârvan și Constantin Holban, ambii absolvenți al Liceului „Codreanu” din Bârlad.

După 1918, s-au reorganizat Inspectoratele pe ținuturi. Cele regionale și revizoratele județelor Tutova și Fălciu aparțineau de Inspectoratul Școlar al Ținutului Dunărea

¹⁹ Cf. Th. Codreanu, (coord.), *Istoria Hușilor*, Editura Porto - Franco, Galați, 1995, p. 184.

²⁰ *Ibidem*, p. 182.

de Jos - Galați, iar Revizoratul Școlar Județean Vaslui aparținea de Inspectoratul Școlar al Ținutului Prut - Iași și de Inspectoratul Regional Iași. În fruntea Inspectoratului Școlar Teritorial Iași, s-au aflat profesori secundari renumiți, ajunși, ulterior, cadre universitare: inspectorii generali, N. I. Popa (1923), P. Marinescu (1927), Alexandru Bălănescu (1929), Vasile Tănase (1933), I. Andreiescu (1942), Constantin Bahrim (Murgeni), Dumitru Furtună și N. Negru (1938), Mihai Negură din Vaslui etc. Acesta din urmă va ajunge senator și ministru al Cooperăției²¹.

Revizoratul școlar al Ținutului Dunărea de Jos - Galați a fost condus în perioada interbelică de Gheorghe Caraman, Theodor Radu, Grigore Năfornită și de un eminent profesor de la Liceul „Cuza Vodă” Huși, *Constantin Asiminei*.

Printre revizorii școlari de la Revizoratul școlar Vaslui amintim pe Ilie Rășcanu (1920), Gh. Rășcanu (1922), C. Vasilache (1921 - 1931), Gh. Crețu, Gh. Ungureanu (1934-1935) și Emanoil Trifan (1935); subrevizorii V. Lipșa și Gh. Avramescu (1934 - 1935).

Revizoratul școlar al județului Fălciu aparținea de Revizoratul școlar al Ținutului Dunărea de Jos - Galați. Dintre revizorii cu o activitate îndelungată îi menționăm pe Ion Murgulescu, Marin Benghiu, Octav Agapi, C. Andriescu.

În ceea ce privește învățământul particular, la 10 martie 1926, a fost emis Regulamentul pentru punerea în aplicare a legii pentru acest tip de învățământ. Funcționarea școlilor particulare era condiționată de existența, în medie a cel puțin 10 elevi pentru fiecare clasă și minimum 20 de elevi pentru o școală, în cazul învățământului primar. Fiecare an școlar se finaliza cu un examen ce se desfășura în prezența corpului didactic. Conform unei situații înaintate Revizoratului școlar, în anul 1926, 41 de elevi din orașul Vaslui au solicitat susținerea examenului particular pentru diferite clase²².

După Marea Unire, școlile din fostele județe Tutova, Fălciu și Vaslui, au cunoscut un revirement: se înființează noi unități de învățământ și se consolidează școlile existente la acea vreme, se generalizează învățământul de șapte clase, crește ponderea școlilor profesionale și de meserii. După Primul Război Mondial, apar două mari licee, la Huși, „Cuza Vodă” și „Mihail Kogălniceanu”, la Vaslui. Totodată, se înființează licee de fete în orașele reședință de județ, în timp ce liceele industriale își începeau acum activitatea.

În primii ani după Marea Unire, deși era în vigoare Legea Spiru Haret, care prevedea „*egalitatea instrucțiunii și educației*”, rețeaua școlară nu a cuprins toate satele și comunele din fostele județe vasluiene.

Urmările primului război mondial își arătau astfel rănilor în învățământul din mediul rural. Unii elevi, îndeosebi orfanii de război, nu frecventau școlile și nu erau supuși controlului în această privință. Era de datoria învățătorilor să solicite comitetelor comunale ale societății „Ocrotirea orfanilor” ca aceștia să fie cuprinși la școală și supravegheați. Învățătorii se ocupau și de distribuirea alimentelor, conform cartelelor de autorizații.

²¹ Mihai Ciobanu, *Pagini de istorie a Inspectoratului Școlar Vaslui*, Editura Thalia, Vaslui, 2003, p. 17.

²² D.J.A.N. Vaslui, *Fondul Inspectoratului Școlar Vaslui*, dos. 31, f. 12.

Era o perioadă grea, când învățătorii erau nevoiți să-i ajute pe consilierii agricoli și pe agronomii regionali la executarea muncilor câmpului de către țărani. Ei trebuiau să se implice și în rezolvarea proprietăților funciare, problemă care măcina la acea vreme satele României.

Adresa Ministerului Cultelor nr.1023/1918 aducea la cunoștința învățătorilor mărețul act al Unirii Basarabiei cu țara mamă în neuitata zi de 27 martie 1918. Era nevoie de fixarea unei zile pentru ca apostolii „*să talmăcească elevilor în cuvinte bine alese, acest act de mare însemnătate națională*”²³. Energeticul revizor școlar, George Tutoveanu numit, la 1 mai 1918, la Inspectoratul Școlar Județean Tutova, invita învățătorii bărbați, titulari sau suplinitori, localnici și refugiați din localitățile Dragomirești, Avrămești, Corodești, Florești, Micești, Gherghești, Mânzați, Lălești, Lunca, Șendrești, Fătăciuni și Ibănești, în comuna Puiești, unde „*aveau de discutat chestiuni de organizare școlară locală*”. Era nevoie de implicarea învățătorilor în refacerea țării după război și în efectuarea unui recensământ al populației școlare. Revizorul școlar era purtătorul de cuvânt al Ministerului Instrucțiunii și Cultelor: „*Țara întreagă se zbate în suferințe fără seamăn: multe gospodării sunt ruinate, unele sate au fost măcinate de boli, mai peste tot lipsesc vitele și chiar uneltele, iar starea învățământului e cât se poate de întristătoare. Din cei 840 000 de copii de vârstă școlară, abia 30.000 isprăvesc clasele primare. Ceilalți urmează doar o clasă, ori două, iar 300 000 nici nu calcă pragul școlii. Ne arată toată lumea cu degetul (...) altă scăpare nu-i decât să începem o MUNCĂ NOUĂ, iar îndemnul trebuie să vină de la școală și biserică*”²⁴.

La sfârșitul anului școlar 1917 - 1918, examenele de absolvire se țineau după legislația din anul precedent. Elevii școlilor Puiești, Gâlțești, Ruși, Strâmba și Bărtăluși fuseseră arondați Centrului de evaluare Puiești, în ziua de 10 iunie. Președintele comisiei era învățătorul diriginte Gheorghe Năstăsescu. Elevii de la Lălești și Călimănești, împreună cu cei din Avrămești erau repartizați la centrul de examen de la școala Mărășești, sub președinția învățătorului Gh. Mihalache. Învățătorii elevilor absolvenți trebuiau să aibă cu ei: matricola, catalogul, caietele de lucrări lunare, hărțile pentru teze și cerneală roșie pentru trecut notele. La sfârșitul examenului, conform Ordinului Ministerului nr. 27118/1917, toți diriginții școlilor rurale aveau obligația de a colecta și păstra cărțile de la elevi și absolvenți, spre a le folosi în anul școlar viitor. Utilizarea acestor cărți era aprobată la 1 septembrie 1918, prin Ordinul Revizoratului nr. 1654.

Odată cu începerea anului școlar 1918 - 1919 se introducea sistemul claselor în locul diviziei din școala rurală. De asemenea, învățătorii din Revizoratul Tutova au fost anunțați, că de la 1 aprilie 1919, „*ne vom conduce după calendarul gregorian. Ziua de 1 aprilie va purta data de 14 aprilie. Biserica va rămâne, deocamdată, a se conduce după calendarul iulian*”²⁵.

Erau modificări și la nivel administrativ. Județul Tutova era împărțit în trei circumscripții școlare, după numărul revizorilor școlari: Circumscripția 1, la centru (Bârlad), Circumscripția 2, la nord, și Circumscripția 3, la sud. Școlile Puiești - târg,

²³ *Ibidem*, f. 10.

²⁴ D.J.A.N. Vaslui, *Fond Inspectoratul Școlar Tutova*, dosar 22, f. 15.

²⁵ *Ibidem*.

Puiești sat, Rotari, Strâmba, Lălești, Călimănești, Cristești, Bărtăluși, Gâlțești, Ruși, Fântânele făceau parte din Circumscripția 2 și „erau puse sub controlul domnului revizor școlar clasa a II-a, I. C. Antonovici”²⁶.

Ministerul Instrucțiunii și Cultelor a emis Decretul Lege nr. 3138/ 1919 cu privire la organizarea comitetelor școlare, care aveau menirea de a strânge fondurile de carte și a pune în funcțiune școlile. Învățătorul era definit ca „sufletul care trebuie să stăruie mult și mai energic pentru aducerea la îndeplinire a legii învățământului”. Ministrul din acea vreme, dr. Angelescu, menționa că din comitet făceau parte primarul, preotul, fruntași ai satului și învățătorul. Sarcina principală era strângerea de fonduri pentru „satisfacerea nevoilor urgente ale școlii” odată cu începerea noului an școlar. Până atunci, comitetul avea datoria de a organiza serbări și colecte, trebuind să facă apel la proprietarii și oamenii de seamă din comună ca să ajute pe cât posibil școala, întrucât era nevoie urgentă de reparare a localurilor, de combustibili pentru încălzirea instituțiilor de învățământ.

În acele vremuri, învățătorul român a dovedit că munca sa era închinată poporului, fiind un exemplu de dăruire și devotament pentru țărani împroprietăriți prin reforma agrară din 1921. Revizorul școlar I. V. Balmuș îndemna învățătorii să facă „Începutul cel bun și să înceapă cu lucrarea grădinilor școlare și a celor proprii, povățuind sătenii, în mijlocul cărora trăiau, să respecte autoritățile și să nu se atingă de bunurile altora. Țărănimea trebuia să știe că nu a fost făcută proprietară pentru a-i satisface o ambiție, ci i s-a înlesnit să-și arate puterea de muncă. Orice petic de pământ nelucrat era o dovadă împotriva împroprietării”²⁷.

Nu toți învățătorii aveau mijloacele financiare necesare pentru a lucra pământul și erau nevoiți să-l arendeze prin licitație publică. Aceasta se făcea în prezența Subrevizoratului Școlar și se aproba în Comitetul Școlar Județean. Arenda se plătea înainte de ridicarea recoltei. În caz de neplată, Comitetul Școlar avea dreptul să vândă recolta, să rețină arenda și să dea arendașului restul din suma obținută.

Pentru punerea în aplicare a Decretului Legii 1407/1920, cu privire la exproprierea pentru „cauză de utilitate națională și împroprietărirea individuală a cultivatorilor de pământ”, învățătorii îndemneau sătenii să cumpere bonuri de împroprietărire pentru plata loturilor care se vor da în virtutea Decretului Lege, până la suma de 3000 de lei.

După reforma agrară din 1921, situația funciară și materială a multor familii din comune s-a îmbunătățit. A crescut interesul pentru învățătură și au apărut fiii de țărani absolvenți a patru clase care urmau școli secundare de meserii sau chiar facultăți.

Prin *Legea Învățământului* din 1924, durata școlii primare se prelungea la șapte ani, respectiv clasele I - IV, curs inferior, și V - VII, curs superior sau supra-primar. Ministerul Învățământului recomanda ca toate școlile primare care funcționau cu învățători plătiți de stat să-și pună firma cu numele „Școala primară de stat”²⁸.

²⁶ *Ibidem*, f. 24.

²⁷ *Ibidem*.

²⁸ *Ibidem*, f. 14.

La 1 noiembrie se înființau școlile de adulți cu un curs obligatoriu, conform noii legi. Învățătorii trebuiau să ia măsuri de urgență pentru funcționarea acestora. Cursurile urmau să se țină de trei ori pe săptămână, câte două ore, seara.

Școala de adulți cuprindea două secțiuni:

1. Secțiunea analfabeților;
2. Secțiunea celor care au cursul primar neisprăvit.

În acei ani, erau la modă numeroase acte de caritate în școli. Revizoratul Școlar Tutova solicita periodic fonduri de la diferite unități de învățământ care o duceau mai bine pentru cele mai sărmâne. De pildă, Școala normală din Predeal a cumpărat un număr însemnat de cărămizi din școlile Puiești, Lălești, Cristești, Călimănești și Fântânele²⁹.

În 1926, aveau loc primele alegeri comunale din România întregită, iar învățătorii de la sate au avut un rol determinant. Au avut au loc și mici altercații între săteni și învățătorii dornici de a convinge cât mai mulți votanți să vină la urne.

La conferințe, cadrele didactice dezbăteau aspecte referitoare la structura anului școlar, notarea elevilor, stabilirea calificativelor, „*asupra purtării, caracterului sau aptitudinilor elevilor*” șamd, cu preocuparea constantă de a menține exigența necesară unui proces-instructiv - educativ de calitate³⁰. Se considera că o anumită indulgență manifestată în anii războiului nu mai putea fi menținută, aducând deservicii calității învățământului.

Cadrele didactice s-au străduit să fie la înălțimea misiunii educative încredințate. Aceste constatări ies în evidență din procesele verbale și notele de control de la diferite inspecții. Ele reflectau preocuparea competentă a corpului didactic pentru problemele de fond ale învățământului românesc.

Dincolo de inerentele schimbări de cadre, era evidentă o anumită continuitate, mulți profesori desfășurau în cadrul unei școli întreaga sau aproape toată cariera didactică. În acei ani, aveau un număr redus de ore în catedră (10 - 12) și puteau să se pregătească pentru lecții.

O circulară a Ministerului Instrucțiunii din primii ani după Marea Unire, arăta că „*datoria școlii nu este numai de a da tinerilor învățatură, ci și de a face educație, adică sa-i obișnuiască cu bune deprinderi și să le formeze un suflet curat*”. Se interzicea elevilor să se plimbe sau să staționeze în grupuri pe străzi, să frecventeze localurile de spectacole, petreceri sau distracții care pot dăuna educației (teatrele cu „*piese frivole*” și imorale, teatrele de varietăți, cabareturile, berăriile, cafenelele, cârciumile, localurile cu jocuri de noroc, cluburile, sălile unde se țin întruniri sau conferințe politice etc.”). Fumatul, atât în școală și în afara ei, era interzis fiind considerat o gravă infracțiune școlară. Regulamentul școlilor secundare prin art. 174, obliga elevii „*să fie îmbrăcați simplu și curat*” (...), „*să poarte uniforma fără excepție și în tot locul, să poarte pe mâna stângă un ecuson cu numărul matricol, să se tundă cu mașina nr. 1*”³¹.

Noul cadru social-politic a deschis largi perspective vieții culturale și spirituale a țării. Învățământul de toate gradele a cunoscut o dezvoltare fără precedent în întreaga

²⁹ *Ibidem*.

³⁰ D.J.A.N. Vaslui, *Fond L.M..K* pachetul 38, dosar 205/1915 - 1924, f. 48.

³¹ *Ibidem*.

țară. În pofida menținerii unor greutăți materiale, un număr tot mai mare de copii au putut urma diferite forme de învățământ.

La conferința profesorală de la începutul anului școlar 1925 - 1926, cadrele didactice s-au întrunit „*pentru a se consfătuți asupra măsurilor prin care să realizăm un însemnat progres, în câștigarea cunoștințelor de către elevi, cerute de programe*”, în vederea „*unei educațiuni care să fie în concordanță cu valorile culturale pe care tindem a le împărtăși școlărilor noștri*”³².

Printre „*legile noi de unificare*” elaborate între anii 1922 - 1926, de o mare însemnătate era *Legea pentru învățământul primar al statului și al învățământului normal primar, din 26 iulie 1924*. Reprezenta un moment de referință dintr-o acțiune amplă de dezvoltare și modernizare a școlilor de toate gradele, în care statul român s-a angajat cu multă hotărâre și cu o contribuție materială substanțială. Se impunea, pe de o parte, reforma învățământului potrivit cerințelor moderne, iar, pe de altă parte, unificarea învățământului primar trebuia să înlocuiască cele patru tipuri de organizare școlară existente la cea vreme. Astfel, se stipula că „*școala trebuie să provoace pretutindeni o primenire a sufletelor, să trezească conștiința națională la cultura și viața românească. Numai luminând și întărind cunoștința națională vom putea spori puterile de viață și de rezistență ale neamului la toate asalturile din afară și dinăuntru în noile granițe ale Regatului*”³³.

Votul universal și împrumutarea sătenilor au impus „*democratizarea învățământului, adică răspândirea cât mai largă a culturii în straturile adânci ale poporului*.” Școala era cel dintâi factor menit să formeze conștiința cetățenească necesară exercitării drepturilor politice în „*interesul țării, și pentru binele obștesc*”, iar împrumutarea „*cerea ca școala să formeze din copiii de plugari oameni luminați, spirite deschise, accesibile la progres, capabile să înțeleagă rostul lucrărilor pe care le impunea cultura sistematică a pământului și întrebuițarea uneltelor agricole perfecționate spre a spori rodirea solului. Democrația dă puțință oricui, fără deosebire de credințe religioase, de stare economică sau socială, să se înalțe până acolo unde munca și puterile sale îi permit, căci numai astfel se poate stabili ierarhia meritului. Dar, pentru ca fiecare să se poată înălța, trebuie ca oricine să aibă libertatea și posibilitatea de a căpăta învățământul cel mai larg pe care țara îl poate da. Numai procedând astfel, țara pune în evidență și poate folosi toate valorile pe care le posedă*”³⁴.

Învățământul primar era declarat „*unitar pe tot cuprinsul țării, obligatoriu și gratuit*”. În școlile statului, învățământul primar se predă în limba română, iar „*în comunele cu o altă limbă decât limba română, Ministerul Instrucțiunii Publice va înființa școli primare cu limba de predare a populației respective, în aceeași proporție ca în comunele românești*”. În aceste școli, studiul limbii române era însă obligatoriu, în numărul orelor stabilit prin regulament³⁵. Legea conținea prevederi referitoare la

³² *Ibidem*.

³³ I. Agrigoroaiei, *România interbelică*, vol. I, Editura Universității „Al. I. Cuza” Iași, 2001, p. 247.

³⁴ *Legea pentru învățământul primar al statului și pentru învățământul normal primar cu Expunerea de motive prezentată Corpurilor Legiuitoare de Dr. C. Angelescu*, ministrul Instrucțiunii Publice, București, 1925, pp. 4 - 5.

³⁵ *Ibidem*, pp. 57 - 58.

aplicarea obligativității învățământului primar (inclusiv la amenzile pentru absențe nemotivate, care puteau fi transformate în închisoare), la înființarea și funcționarea școlilor primare, la recensământul populației școlare, la personalul didactic (condițiile de numire, titularizare, distincții și recompense, pedepse, mijloacele de perfecționare, salarii etc.)³⁶.

Întreținerea învățământului primar era în sarcina comunelor, statul contribuind doar cu plata personalului didactic. Comunele aveau sarcina de a construi, repara și întreține localul de școală și locuința directorului, înzestrau școala cu material didactic, se îngrijeau de curățenie, de încălzitul și luminatul localului școlii, plăteau oamenii de serviciu ș.a. Erau precizate atribuțiile comitetului școlar comunal, precum și ale celui județean.

Legea prevedea înființarea „*bibliotecilor școlare cu cărți instructive și morale, cu scopul de a cultiva la copii gustul de citit și a li se îmbogăți mintea de cunoștințele folositoare.*” Pe lângă bibliotecile școlare funcționau și bibliotecile populare „*cu scopul de a răspândi în popor cunoștințe folositoare*”. Ambele biblioteci erau înzestrate cu multe cărți alese din lista întocmită de Comisia bibliotecilor de pe lângă Ministerul Instrucțiunii, pentru alte cărți cerându-se aprobarea revizoratului școlar. Pe lângă școlile normale, urmau a se înființa biblioteci pedagogice, „... *înzestrate cu cărți de literatură, istorie, geografie, științe, pedagogie și didactice, spre a fi utilizate de membrii corpului didactic pentru cultura generală și profesională*”.

Titlul al II-lea al Legii se referea la învățământul normal - primar, prevăzându-se că „*școlile normale sunt așezăminte de stat a căror menire era de a forma corpul didactic al școalelor de copii mici și al școalelor primare. Ele vor avea aceeași organizare în toată țara*”. Pe lângă fiecare școală normală funcționa câte o școală de aplicație, care trebuia să dispună de o bucată de pământ îndestulătoare lucrărilor practice din agricultură, horticultură, pomicultură și silvicultură, precum și de ateliere pentru activități practice. Școlile normale aveau internate, elevii putând fi bursieri, semibursieri și solvenți. Toți elevii se angajau să servească cel puțin zece ani de învățământ, absolvenții care nu intrau în învățământ și învățătorii care-l părăseau înainte de expirarea acestui termen „*vor fi dați în urmărire, ei sau reprezentanții lor legali, fiind obligați să*

³⁶ Salariile membrilor corpului didactic primar se compuneau din *leafă* și din *gradație*. *Leafa* titularilor se menținea la nivelul adopției legii, până „ce se fixa prin statul de retribuțiuni al funcționarilor publici.” Gradația se acorda în raport cu timpul servit în corpul didactic și anume: 25% după 5 ani; 50% după 10 ani; 75% după 15 ani; 100% după 20 de ani, și 125 % după 25 de ani. Ca distincție, se acorda gradația de merit, 25% la ultima leafă de bază. „*Membrii corpului didactic primar și normalității, care nu sunt originari din județele de mai jos și care vor merge să funcționeze în județele: Bihor, Sălaj, Hunedoara, Vișnița, Vășcăuți, Coțmani, Zastvana, Hotin, Tighina, Cetatea-Albă, Ismail, Durostor și Caliacra, și-și vor lua angajamentul că vor servi cel puțin 4 ani la școlile din aceste județe, vor primi pentru tot timpul cât vor funcționa la aceste școli un spor de leafă de 50%; termenele gradației li se vor socoti din 4 în 4 ani, iar stagiul cerut (...) pentru înaintări li se va reduce cu un an. Acestor învățători li se va acorda o primă de deplasare egală cu de trei ori salariul lunar cu accesoriile, la cei căsătoriți, și cu de două ori la cei necăsătoriți. Învățătorilor care își iau angajamentul că se fixează pentru totdeauna în localitățile de mai sus, termenele de gradație li se socoate din 3 în 3 ani, vor putea primi și un lot de colonizare de 10 ha, din cele disponibile*”. (Codul Hamangiu) *Codul general al României. Legi noi de unificare*, vol. XI - XII, 1922 - 1926, pp. 554 - 555.

*restituie statului cheltuielile făcute cu întreținerea și instrucțiunea lor în școlile normale*³⁷.

Legea pentru învățământul primar al statului din 26 iulie 1924 cuprindea și școlile particulare. S-a adoptat în acest sens, Legea asupra învățământului particular promulgată la 22 decembrie 1925³⁸ „*Învățământul și educația elevilor - se stipula în art.1, se pot face în afară de școlile statului, și în școli particulare (ale confesiunilor, ale comunităților, ale particularilor) sau în familie*”. Școala particulară se putea înființa numai pe baza unei autorizații date de Ministrul Instrucțiunii și funcționa sub supravegherea și controlul acestuia. Puteau fi școli particulare, școli de copii mici, școli primare, școli de grad secundar cu învățământ teoretic sau practic. Conform articolului 8, „*nu se pot înființa pe cale particulară școli normale și superioare cu grad universitar*”³⁹.

La 8 martie 1925, a intrat în vigoare Legea pentru modificarea legii asupra învățământului secundar și superior, care se referea la modul de promovare a unor clase și trepte, la reintroducerea examenului de bacalaureat și la echivalarea diplomelor și certificatelor obținute în străinătate.

La 15 mai 1928, a fost promulgată Legea pentru organizarea învățământului secundar. Ea prevedea un liceu cu șapte clase și două cicluri, renunțându-se la clasa-a VIII-a. Această reducere, criticată în epocă, s-a făcut, cum va recunoaște mai târziu însuși, ministrul C. Angelescu, din motive financiare⁴⁰.

Legiitorul și-a propus să realizeze „liceul unitar”, în care cele trei secții ale clasei a VIII-a (clasică, reală și modernă) au dispărut, fiind înlocuite printr-un „*învățământ unic pentru toți elevii, rămânând ca specializarea să se facă în universitate sau în școlile superioare actuale*”. S-a considerat că alegerea timpurie a specializării (la terminarea gimnaziului de trei clase) ar fi o greșeală și că această specializare s-ar face în dauna culturii generale. Aceste argumente nu vor rezista multă vreme, revenindu-și la liceul de opt clase, cu secțiile literară și științifică. Legea a urmărit să consolideze învățământul gimnazial, să ridice școala secundară practică la nivelul școlii secundare teoretice, să stabilească o legătură cât mai strânsă între diferitele grade și ramuri de învățământ, să elimine deosebiri între școlile secundare de băieți și cele de fete, să reducă numărul elevilor dintr-o clasă, să restabilească prestigiul Bacului reintrodus în 1925 etc.

³⁷ *Ibidem*, pp. 562 - 563.

³⁸ *Ibidem*, pp. 582 - 596.

³⁹ Prin derogare de la acest articol se permitea funcționarea în continuare a școlilor normale particulare care existau înainte de 1 decembrie 1918 și care au funcționat neîntrerupt până în 1924, urmând a se conforma legii de față (*Ibidem*, p. 596).

⁴⁰ „*Reducerea claselor de la opt , câte erau în liceul lui Haret, la 7, câte prevedea legea din 1928, era imperios cerută de starea noastră socială și economică din acest moment. Nevoile noastre în această privință erau foarte mari și foarte urgente. Atât golurile lăsate în urma războiului. înmulțirea serviciilor și necesitatea de a avea cât mai mulți factori producători ne cereau orientarea acestui învățământ, fără a-i periclita, bineînțeles, organizația și rezultatele lui. Această, scădere a anilor de liceu era compensată printr-un an de specializare, un an preparator, înainte ca elevul să intre în adevăratele studii ale universității.*” (C. Angelescu, *op.cit.*, p. 56).

Dincolo de unele prevederi mai greu de acceptat și de aplicat în condițiile de atunci, legea s-a înscris în amplul efort de modernizare care a continuat după depășirea dificultăților generate de criza economică în anii 1929 - 1933. Măsurile adoptate de statul român în anii 1918 - 1928 au condus la unificarea în plan național a sistemului de învățământ și au contribuit substanțial la dezvoltarea rețelei de școli pe întreg cuprinsul României.

Setea de învățătură s-a manifestat puternic în rândurile populației românești de pretutindeni, dar a fost poate mai evidentă în provinciile eliberate, acolo unde au fost înlăturate barierele culturale puse de vechile stăpâniri. Noul cadru legislativ și opera practică realizată puneau în evidență progresele remarcabile obținute într-o perioadă scurtă de timp, la nivelul întregii țări, în fiecare provincie, în fiecare județ. Învățământul românesc în acei ani s-a confruntat cu greutăți materiale, cu insuficienta pregătire a unor cadre, cu anumite inconsecvențe în politica școlară etc. Multe din acestea nu puteau fi înlăturate în câțiva ani. În ansamblu, însă, statul român era într-o acțiune solidară cu largi categorii ale populației, punând la dispoziție specialiști în posturi cheie. Se acorda un sprijin financiar deloc neglijabil învățământului, realizându-se o primă etapă dintr-un plan care cuprindea mai multe decenii. Așa cum s-a spus, la formidabila presiune de jos, s-a răspuns cu o puternică și conștientă acțiune de sus.

În Anuarele liceelor publicate în perioada interbelică, găsim informații interesante cu privire la încadrarea, conducerea și absolvenții. Ele cuprindeau rubrici speciale cu amintiri, aprecieri și sugestii privind activitatea extrașcolară, cât și unele studii ale elevilor și profesorilor școlii. Unele dintre ele făceau referire la disciplinele de învățământ, programe și manuale etc.⁴¹

Dacă până în 1918 erau 25 școli normale, până în 1928 numărul acestora s-a ridicat la 101, iar numărul elevilor a crescut de la 14.500 la 25.410. În 1919 funcționau 32 de gimnazii și 35 de licee de stat, pentru ca în 1928 să se ajungă la 168 de gimnazii și 188 de licee de stat. S-au înființat 35 de școli de meserii, de comerț și profesionale (în afară de școlile agricole care aparțineau de Ministerul Agriculturii), alocându-se sume mai mari pentru dotarea atelierelor. Cu toate aceste rezultate notabile, așa cum s-a observat în epocă, în ceea ce privește numărul învățătorilor, al gimnaziilor și al liceelor de stat raportat la numărul locuitorilor, România stătea mai rău decât multe state din Europa, chiar și față de unele țări vecine⁴².

Marea Unire a influențat și numărul locuitorilor știutori de carte. Se știe că Transilvania și Bucovina aveau un procent de știutori de carte superior Vechiului Regat, de aceea s-au luat măsuri pentru dezvoltarea rețelei de învățământ și în celelalte zone ale țării, îndeosebi în Basarabia, unde populația românească era în mare parte analfabetă. Conform recensământului din 1930, proporția știutorilor de carte în Moldova era de 57% - 71,3% dintre bărbați și 43,3% dintre femei, fiind mai scăzută în mediul rural.

În privința ordinii județelor, situația se prezenta astfel: Brașov - 86,9% știutori de carte, Sibiu - 85%, Odorhei - 85%, Timiș - 80%, Covurlui - 69,6%, Iași - 62,2%,

⁴¹ C.G. Bedreag, *Patruzeci de ani de la înființarea Liceului Internat „C. Negruzzi” din Iași. 1895 - 1935*, Iași, 1937, pp. 133 - 134.

⁴² C. Angelescu, *op.cit.*, p. 14.

Vaslui - 61,2%. Interesant este faptul că 85,1 %, dintre știutorii de carte aveau o instrucție primară, iar în învățământul secundar, era echilibru între bărbați și femei⁴³.

În strânsă legătură cu conținutul programelor școlare și al orarului se aflau, firește, manualele didactice. Materialele de arhivă din școli evidențiază existența listelor de manuale care erau recomandate pe discipline, pentru fiecare clasă de studiu. Au fost și rare situații în care s-a semnalat lipsa manualelor. La clasa a-IV-a programele erau întocmite în grabă și lipsa manualelor au dus la multe nedumeriri. „*Pentru elevul secundar, manualul e indispensabil, iar programele analitice trebuie să fie atent revizuite pentru a le pune de acord cu puterile școlărilor și obligațiile vremii și întocmirilor sociale*” - se arăta, pe bună dreptate, în cadrul consfătuirilor personalului didactic.

Lista manualelor recomandate elevilor în conformitate cu art.179 din Regulamentul de funcționare a școalelor secundare, publicată în „Monitorul Oficial” nr. 184 din 21 august 1929, cuprindea un număr impresionant de manuale, având ca autori nume de prestigiu ai învățământului și culturii românești: Simon Mehedinți, Al. Rosetti, Al. Graur, P.P. Panaitescu, Gh. Țițeica, Andrei Oțetea, I. Petrovici, Tr. Bratu, D. Gusti, Tr. Herseni, M. Ralea, Șt. Bârsănescu, P. Andrei, D. Pompei, C. Brăiloiu etc.⁴⁴

Dintre manualele care au făcut carieră în anii interbelici menționăm pe cele de geografie redactate de Simion Mehedinți. Marele nostru geograf a procedat la descrierea și caracterizarea teritoriului, operând cu două noțiuni al căror conținut nu se suprapun în întregime: hotarele Țării Românești sau marginile pământului românesc și hotarele statului realizat în 1918, pentru a constata fără nici o urmă de revizionism, că ultimele înconjoară un spațiu mai redus decât cel dintâi. „...*în ținutul înconjurat de Nistru, Marea Neagră și Dunărea de Jos se cuprinde pământul românesc*” - își începea cu această precizare Simion Mehedinți, cartea apărută după Primul Război Mondial, mențiune reluată și în numeroasele ediții care i-au urmat, în colaborare cu George Vâlsan, și, apoi, cu Vintilă Mihăilescu. Numărul mare al edițiilor se explică și prin faptul că ele constituiau manualele care se adresau claselor de la școala primară la școala normală, pentru cursul secundar și cel superior. Chiar dacă unele aprecieri sunt depășite, ca urmare a progreselor înregistrate de cercetarea de specialitate, numeroase abordări metodologice și de sinteză își păstrează întreaga valoare științific-educativă și azi⁴⁵.

Activitatea extrașcolară a cadrelor didactice era diversă, rolul dascălilor din fostele județe Fălciu, Tutova și Vaslui, fiind remarcabil. Ea se desfășura sub forma șezătorilor literare- cu sprijinul bibliotecii, excursiilor, serbărilor. Se adăugau acțiunile cercetașilor și străjerilor, fără a neglija activitatea unor asociații și societăți culturale ale elevilor. Activitățile extrașcolare se desfășurau săptămânal, de regulă, sâmbăta, după-amiază, în cadrul unor societăți literar-științifice.

Evidențiem în această direcție participarea învățătorilor și profesorilor la îndrumarea unor reviste școlare, precum „Vlăstarul” a Liceului „Mihail Kogălniceanu” din Vaslui. Totodată, remarcăm acțiunile cultural-educative din cadrul organizației „Micii dorobanți”, înființată în 1906. Cu certitudine, din 1914 s-a format o cohortă de

⁴³ I. Agrigoroaiei, *op. cit.*, p. 256.

⁴⁴ *Ibidem*, p. 11.

⁴⁵ S. Mehedinți, G. Vâlsan, *România*, București, 1929, p. 5.

cercetași și la liceul „Mihail Kogălniceanu”, denumită „Peneș Curcanul” și condusă aproape două decenii de I. Vinograschi.

Cercetașii din școli se pregăteau în diferite direcții: sanitari, telefoniști, curieri etc. În anii 1916 - 1918 activitatea cercetașilor a fost intensă și avea drept scop înlocuirea celor imobilizați pe front. S-a înființat atunci, în Vaslui, Colonia cercetașilor refugiați, în care elevii și-au completat studiile întrerupte din cauza războiului și au participat la muncile agricole.

Cercetașii participau la diferite acțiuni și excursii, autoritățile locale implicându-se în sprijinirea lor, cum a făcut-o generalul I. Rășcanu, care a obținut un vagon de transport gratuit pentru cercetașii de la L.M.K., în 1931. Cohorta „Peneș Curcanul” avea un efectiv de 100 de cercetași- 80 de elevi ai liceului și 20 ai școlii de meserii. Lucrările trimise la expoziția cercetașilor pe țară au fost foarte bine apreciate. De menționat este și înființarea unei organizații a „șoimilor” la Școala nr. 2 băieți din Vaslui, cu 90 de copii⁴⁶.

La începutul anului 1929, Revizoratul Școlar Tutova, îi ruga pe învățătorii diriginți să sprijine organizarea unităților de cercetași. Se admitea tunica cercetașului - de culoare kaki, ca uniformă școlară, alături de uniforma obișnuită, menținându-se numărul matricol regulamentar cusut pe mânecă.

În concluzie, două mari probleme au fost depășite de școala românească după 1918: integrarea a *celor patru sisteme* de învățământ existente în vechile provincii istorice și racordarea la noile cerințe ale vremii, de modernizare și industrializare a țării. Un rol esențial în modelarea sistemului de învățământ din primul deceniu interbelic l-a avut ministrul liberal al educației, Constantin Angelescu, care a continuat și dezvoltat sistemul lui Spiru Haret, adaptându-l la condițiile României întregite.

S-au înființat numeroase școli în sate și comune, licee industriale și de fete în orașe, iar învățământul clasic a fost simplificat. Totodată, școala tehnică s-a îmbunătățit semnificativ pentru a furniza lucrători pentru fabricile care se construiau în țară.

Demersul nostru este perfectibil, el fiind un omagiu adus slujitorilor școlii care, prin iubire, dăruire și speranță au contribuit la afirmarea învățământului de pe aceste meleaguri după Marea Unire.

⁴⁶ Al. Mănciulescu, *Anuarul Liceului „Mihail Kogălniceanu”*, 1931, p. 23. În România primele informații despre cercetășie ajung prin intermediul lui Gh. Munteanu-Murgoci. Primele patru de cercetași au apărut în anul 1912 la Brașov și București. În timpul Primului Război Mondial, alături de armată și în sprijinul ei, cercetașii au activat în spatele frontului sau chiar pe front, numeroși eroi cercetași înscriind fapte de vitejie. Printre ei amintim, pe Ecaterina Teodoroiu și gen. Eremia Grigorescu. Din Asociația Cercetașii României au făcut parte și mari personalități ale vieții politice și culturale românești. Din păcate, în anul 1937, ea este desființată de Regele Carol al II-lea și în locul ei s-a înființat Străjeria. În primăvara anului 2014, Muzeul Județean „Ștefan cel Mare” Vaslui, a inaugurat o interesantă expoziție pe această temă.